

dinsdag

03.03.2015

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Yves Senden

Hallé Orchestra

Elgar. Enigmavariaties

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Het Hallé Orchestra (GB) uit Manchester is intussen aan zijn 157e seizoen bezig en daarmee een van de oudste orkesten van het Verenigd Koninkrijk. Het orkest behoort tot de top van de Britse symfonieorkesten en kent een opvallende geschiedenis van veelgeprezen voorstellingen in eigen land en over de hele wereld. Het maakte tal van bekroonde opnames en heeft ook heel wat radio-uitzendingen en educatieve programma's op zijn naam staan. Hallé Orchestra specialiseerde zich in een breed repertoire van orkestmuziek en heeft visionaire ideeën over publieksopbouw.

Sir Mark Elder (GB) is sinds 2000 muziekdirecteur van het Hallé Orchestra. Daarvoor was hij al dirigent van de English National Opera, van het City of Birmingham Symphony Orchestra en muziekdirecteur van het Rochester Philharmonic Orchestra in de Verenigde Staten. Hij werkte met veel van 's werelds toonaangevende symfonieorkesten, waaronder de Berliner Philharmoniker, het Orchestre de Paris, de Chicago Symphony, de Boston Symphony, het Koninklijk Concertgebouworkest, de Münchner Philharmoniker en het London Symphony Orchestra. Verder dirigeerde hij in de meest vooraanstaande internationale operahuizen, waaronder het Royal Opera House Covent Garden, de Metropolitan Opera in New York, de Opéra national de Paris en de Lyric Opera van Chicago, maar ook op het Glyndebourne Festival, de Bayreuther Festspiele en de Bregenzer Festspiele. Sir Mark Elder maakte tal van opnames met verschillende orkesten en werd tot ridder geslagen in 2008.

Pianist Martin Stadtfeld (DE) debuteerde al op negenjarige leeftijd en was pas 13 toen hij zich inschreef in de Musikhochschule Frankfurt om met Lev Natocenny te studeren. In 2002 veroorzaakte hij opschudding toen hij als eerste Duitse pianist het Internationaal Bach Concours in Leipzig won. Sindsdien ging hij op tournee naar alle toonaangevende muziekcentra in Europa, de Verenigde Staten en Japan. Hij concerteerde al met onder meer de Müncher Philharmoniker, het Royal Philharmonic Orchestra, het New Japan Philharmonic Orchestra, Camerata Salzburg, het Residentie Orkest Den Haag, het Salzburg Mozarteum Orchester en de Dresden Staatskapelle. Hij won verschillende prijzen met zijn cd-opnames van onder meer Bach.

Uitvoerders en programma

Hallé Orchestra Manchester: orkest
Sir Mark Elder: dirigent
Martin Stadtfeld: piano

—

Richard Wagner (1813-1883)
Ouverture uit Der fliegende Holländer (1843)

Robert Schumann (1810-1856)
Pianoconcerto in a, opus 54 (1845)
- Allegro affettuoso
- Intermezzo: andantino grazioso
- Allegro vivace

— pauze —

George Butterworth (1885-1916)
A Shropshire Lad, Rhapsody for Orchestra (1911)

Edward Elgar (1857-1934)
Enigmavariaties, opus 36 (1898-99)
Thema: Andante
1. C.A.E. (*L'istesso tempo*)
2. H.D.S.-P. (*Allegro*)
3. R.B.T. (*Allegretto*)
4. W.M.B. (*Allegro di molto*)
5. R.P.A. (*Moderato*)
6. Ysobel (*Andantino*)
7. Troyte (*Presto*)
8. W.N. (*Allegretto*)
9. Nimrod (*Adagio*)
10. Intermezzo: Dorabella (*Allegretto*)
11. G.R.S. (*Allegro di molto*)
12. B.G.N. (*Andante*)
13. Romanza (*Moderato*)
14. Finale: E.D.U. (*Allegro - Presto*)

Dit concert wordt opgenomen door Klara en uitgezonden op 27.04.2015 om 20 uur tijdens 'Klara Live'. Bedankt voor het vermijden van storende geluiden, ook tussen de delen.

Het concert van Hallé Orchestra Manchester is een onderdeel van een Konzertdirektion Schmid Tour.

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

FOCUS
ELGAR

ORKESTRAAL

Orkestmuziek uit de 19e eeuw

Het muzikale leven van de 19e eeuw wordt, naarmate die eeuw vordert, steeds duidelijker getekend door drie onderscheiden en tegelijk aan elkaar verwante ontwikkelingen: de academische romantiek, de teleologische romantiek en de nationale scholen.

Richard Wagner geldt als het meest uitgesproken voorbeeld van de teleologische strekking. Wie zijn oeuvre overschouwt, merkt dat zijn volledige compositorische activiteit uiteindelijk focuste op dit ene doel ('telos'): de realisatie van het muziekdrama. Hij verkoos – zoals hij onder meer toelichtte in zijn geschrift *Oper und Drama* (1851) – de term 'drama' boven 'opera'; beide woorden dekten immers voor hem een sterk uiteenlopende lading. Terwijl 'opera' geassocieerd werd met de traditionele aanpak, was het (muziek-) drama voor hem het vernieuwende concept van een 'Gesamtkunstwerk', waar een filosofische overtuiging gecombineerd wordt met de ontwikkeling van de techniek van het 'Leitmotiv'. Dit alles zal culmineren in de vierdelige cyclus *Der Ring des Nibelungen* (1854-1874), met *Tristan und Isolde* (1859) als belangrijke 'try-out'. De opera *Der fliegende Holländer* (1841) dateert van ruim vóór *Oper und Drama* en is vanuit muzikaal-technisch perspectief duidelijk nog traditioneel opgevat: er is nog altijd sprake van een nummerstructuur, met de conventionele indelingen. Inzake thematiek is het evenwel al duidelijk dat deze opera inhoudelijk al gedragen wordt door een van Wagners latere stokpaardjes, de 'verlossing door liefde'. Hij gebruikt de legende van de Vliegende Hollander om te illustreren. De Hollander, die verdoemd op zijn schip zit, mag eens in de zeven jaar dat schip verlaten om een vrouw te vinden die hem tot in de dood wil liefhebben; indien hij zo iemand vindt, zal hij van zijn vloek verlost worden. In de lijn van de

romantische Duitse opera hanteert Wagner een spanningsveld tussen dat van de mens en van geesten, aangevuld met het al even vertrouwde gegeven van de liefdesdood. Wagner stelt de verdoemde Hollander niet zozeer voor als een vervloekte geest, maar als een diep teleurgesteld menselijk personage.

Robert Schumann behoort, samen met Johannes Brahms, tot dat andere 'kamp' uit de romantiek, de academische strekking. Deze componisten uit hun bewondering voor de muziek van Beethoven door de muziek van hun voorbeeld zo goed mogelijk na te volgen en zo mogelijk nog verder uit te voeren (het principe van 'imitari et aemulari'). Vanuit deze invalshoek beschouwd, is de uitwerking van het *Pianoconcerto* (1845) opmerkelijk. In plaats van een traditionele structuur kiest Schumann, met name in het derde deel, voor een ongebruikelijke aanpak: hij introduceert drie thema's. Daarnaast hanteert hij het cyclisch principe: aan het einde van het tweede deel echoot het thema van het eerste deel nog even na. Deze toch wel iets vrijere aanpak is wellicht toe te schrijven aan het feit dat het werk oorspronkelijk geconcipieerd was als een 'fantasie voor piano en orkest' (1841). Schumann was tot dan toe nog niet tot een volwaardig pianoconcerto gekomen (herhaaldelijke pogingen, in 1828, 1831 en 1839, mondden telkens uit in onvoltooide werken); het zou zijn vrouw Clara geweest zijn die hem zou overtuigd hebben die 'fantasie' om te werken tot het *Pianoconcerto*. Het is bij die omwerking dat het tweede deel werd toegevoegd.

In de 19e eeuw zullen tal van landen hun onafhankelijkheid verwerven. De lokale componisten zullen hun duit in het zakje doen door de eigenheid van hun muzikaal

erfgoed ook in de kunstmuziek te injecteren, om zo de identiteit van hun natie mee te bepalen. Deze componisten worden onder de noemer van de 'nationale scholen' samengebracht. In ruimere zin kan ook een land als Engeland daar toe worden gerekend. Weliswaar kende Engeland niet echt een onafhankelijkheidsstrijd in de 19e eeuw, maar het was wel op zoek naar een muzikale eigenheid, en componisten als Elgar, Holst en Vaughan Williams trachtten de Engelse muziek weer op het voorplan te brengen. Elgar licht het concept van zijn *Enigmavariaties* in een tekst uit 1911 toe. Hij noemt het thema het 'enigma', en de variaties zijn stuk voor stuk commentaren op dat raadsel, pogingen om het raadsel op te lossen. Bijzonder is dat elke variatie gerelateerd wordt aan een persoon uit de naaste omgeving van de componist. Het is niet de bedoeling om de persoon in kwestie te portretteren, het is hooguit zo dat elke variatie een muzikale commentaar bevat van een aspect uit het leven van die persoon. Verdere uitleg wordt niet gegeven, waardoor het werk toch enigmatisch blijft, en gretig voer is geworden voor speculatieve musicologen. Elgar zegt overigens dat het werk evenzeer louter als muziek kan beluisterd worden, los van eender welke buiten-muzikale verwijzing.

De verwijzingen zijn als volgt gestructureerd:

- Variatie 1: C.A.E. = Caroline Alice Elgar; de vrouw van Elgar
- Variatie 2: H.D.S-P. = Hew David Steuart-Powell; een amateurpianist
- Variatie 3 : R.B.T. = Richard Baxter Townshend; een auteur uit Oxford, schoonbroer van W.M.B.
- Variatie 4: W.M.B. = William Meath Bake; landjonker, stiefvader van Dorabella
- Variatie 5: R.P.A. = Richard Penrose Arnold; een amateurpianist, zoon van de

dichter Matthew Arnold

- Variatie 6: Ysobel = Isabel Fitton; een altvioliniste, leerlinge van Elgar
- Variatie 7: Troyte = Arthur Troyte Griffith; een architect, goede vriend van Elgar
- Variatie 8: W.N. = Winifred Norbury; een secretaris van Worcester Philharmonic Society
- Variatie 9: Nimrod = een personage uit de Bijbel, voorgesteld als 'jager van de Heer'; 'jager' wordt dan een verwijzing naar Augustus J. Jäger, uitgever bij Novello en vriend van Elgar
- Variatie 10, Intermezzo: Dorabella = Dora Penny; een vriendin van Elgar
- Variatie 11: G.R.S. = George Robertson Sinclair; een organist
- Variatie 12: B.G.N. = Basil G. Nevinson; een amateurcellist
- Variatie 13, Romanza: *** = Lady Mary Lygon; een mecenas voor muziek
- Variatie 14: E.D.U. = Eduard; de bijnaam voor Edward Elgar

In 1912 schreef George Butterworth elf volks geïnspireerde liederen op teksten van Housmans poëziebundel *A Shropshire Lad*. Twee daarvan, *Loveliest of Trees* en *With Rue My Heart is Laden*, vormen de basis voor de orkestrapsodie die eveneens *A Shropshire Lad* als titel draagt en die als een instrumentale coda bij de liederen fungeert.

Yves Senden

Sir Charles Hallé (1819-1895)

In 1813 werd in Londen de 'Royal Philharmonic Society' opgericht en in 1840 het 'Royal Liverpool Philharmonic Orchestra'. Dat maakt het Hallé Orchestra, dat in 1858 in Manchester gesticht werd, het derde oudste Engelse symfonieorkest. De stichter, sir Charles Hallé, was geen Engelsman van geboorte maar een Duitser. Zijn eigenlijke naam was Carl Halle, geboren op 11 april 1819 in Hagen in Westfalen. Het accent op de 'e' liet hij later toevoegen om ervoor te zorgen dat zowel de Fransen als de Engelsen zijn naam juist zouden uitspreken. In 1888, het jaar van zijn tweede huwelijk met de violiste Wilma Norman-Neruda, werd hij geridderd en mocht hij het predikaat 'Sir' voor zijn naam plaatsen. Terecht overigens, want zijn verdiensten voor het Europese muziekleven en meer in het bijzonder voor het Engelse en voor de muziek in Manchester, zijn zonder weerga. Carl Halle was een wonderkind. Op vierjarige leeftijd speelde hij al behoorlijk een pianosonate, gecomponeerd door zijn vader Friedrich, die organist was en dirigent van het amateurorkest in Hagen. Naast piano studeerde hij ook orgel, viool en slagwerk. Zijn eerste openbare pianorecital gaf hij als negenjarige en als elfjarige mocht hij (wegens ziekte van zijn vader) het orkest dirigeren in producties van Webers *Der Freischütz* en Mozarts *Die Zauberflöte*. Harmonie en contrapunt studeerde hij in Darmstadt bij Johann Rinck. In 1836 vestigde hij zich in Parijs om er verder piano te studeren bij George Osborne en Kalkbrenner. Hij leerde er Chopin, Liszt, Berlioz (van wie hij zijn leven lang een groot bewonderaar zal blijven) en Wagner kennen, en liet het Parijse salonpubliek voor het eerst kennismaken met pianosonates van Beethoven. Hij was de eerste pianist die in Parijs (later ook in Londen) een integrale van deze sonates bracht. Tournées – ook in trio met violist Delphin Alard en cellist

Auguste Franchomme – volgden in 1840 en 1842. In 1843 debuteerde hij in Londen en in het revolutiejaar 1848 besloot hij Parijs te verlaten (door een verminderde publieke belangstelling en minder privéleerlingen) en naar Londen te verhuizen. Londen werd echter overspoeld door immigranten en de uitnodiging om in Manchester het muziekleven nieuw leven in te blazen, kwam als geroepen. Hij begon een serie kamermuziekconcerten te organiseren en in 1849 kreeg hij als dirigent de opdracht om het orkest van de Gentlemen's te reorganiseren. In 1857, naar aanleiding van een zes maanden durende kunsttentoonstelling, organiseerde Hallé op eigen risico een concertserie met een fel uitgebreid orkest. Het eerste concert van dit 'Charles Hallé's Orchestra' vond plaats op 30 januari 1858. Hallé dirigeerde het orkest 37 jaar lang en introduceerde bovendien nieuwe concerten bij het publiek, zoals Brahms *Tweede pianoconcerto*. Na de dood van Charles Hallé, bleef dit steeds beroemder wordend orkest bekend als het Hallé Orchestra. In 1893 realiseerde Hallé nog een droom: de stichting van een 'music college' in Manchester. Hij werd de eerste directeur en pianoleraar (1893-95) van het RMCM (Royal Manchester College of Music). Zijn autobiografie *The Autobiography of Charles Hallé* werd in Londen gepubliceerd in 1972.

Johan Huys

Hallé Orchestra

eerste viool

Lyn Fletcher
Sarah Ewins
Tiberiu Buta
Ian Watson
Zoe Colman
Peter Liang
Helen Bridges
Michelle Marsh
Anya Muston
Steven Proctor
Victor Hayes
Anna Banaszkiwicz
Mike Jones
Sarah White
Hugh Blogg

tweede viool

Eva Thorarinsdottir
Paulette Bayley
Rosemary Attree
Caroline Abbott
Grania Royce
Elizabeth Bosworth
John Purton
Jim Pattinson
Sian Goodwin
Belinda Hammond
Robert Adlard
Helen Charlesworth
Dewi Tudor-Jones

altviool

Steve Burnard
Julian Mottram
Tom Beer
Piero Gasparini
Robert Criswell
Sue Baker
Martin Schäfer
Roisin Ni Dhuill
Ray Lester
Cheryl Law
Jayne Coyle

cello

Nicholas Trygstad
Simon Turner
Dale Culliford
David Petri
Jane Hallett
Clare Rowe
Julie-Anne Manning
Paul Grennan
Damion Browne

contrabas

Roberto Carrillo-Garcia
Daniel Storer
Yi Xin Salvage
Beatrice Schirmer
Rachel Meerloo
Mhairi Simpson
Richard Waldock

fluit

Katherine Baker
Steph Tepper

piccolo

Joanne Boddington

hobo

Stephane Rancourt
Hugh McKenna

althobo

Tom Davey

klarinet

Lynsey Marsh
Rosa Campos
- Fernandez

basklarinet

James Muirhead

fagot

Gretha Tuls
Ben Hudson

contrafagot

Steven Magee

hoorn

Laurence Rogers
Tom Redmond
Julian Plummer
Richard Bourn
Andrew Maher

trompet

Gareth Small
Kenneth Brown
Tom Osborne

tenortrombone

Katy Jones
Rob Holliday

bastrombone

Simon Minshall

tuba

Ewan Easton

pauken

John Abendstern

percussie

David Hext
Harry Percy
Mark Wagstaff

harp

Marie Leenhardt

Edo de Waart © Jesse Willems

vr 24.04.15 / 20.00 / Concertzaal
Elgar. The Kingdom / deFilharmonie & Groot Omroepkoor

Het moet een van de grootste uitdagingen zijn in de Engelse muziek: een trilogie van oratoria over de stichting van de Kerk. Edward Elgar geraakte niet verder dan het tweede luik, *The Kingdom*, dat enkele van de meest beklijvende passages bevat die Elgar ooit schreef. Het staat buiten kijf dat de componist op het moment dat hij dit werk schreef op het hoogtepunt van zijn orkestrale kunnen was.

Severin von Eckardstein

do 30.04.15 / 20.00 / Concertzaal
Brussels Philharmonic / De orkestmachine

De technologische vernieuwingen, de verse wonden van of de vlucht voor de oorlog: inspiratie te over voor componisten tijdens de naoorlogse jaren. Zo is Prokofievs *Tweede symfonie* een ode aan het industriële tijdperk, wordt Varèse geprikkeld door zijn nieuwe thuisstad New York en componeert Ravel het *Pianoconcerto voor de linkerhand*, opgedragen aan de tijdens de oorlog verminkte Paul Wittgenstein.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

 Vlaanderen
verbeelding werkt

 west-vlaanderen
de geërvende provincie

BRUGGE

FLUXYS

DeMorgen.

Knack

Klara

GOBRA
BE

FOCUS|WTV